

מכת פרושים

נוסח הבהלי מסכת סוטה דף כב עמוד ב – הפרושים המתחזים

תנו רבנן: ¹ שבעה פרושין הן: פרוש שיכמי, פרוש נקפי, פרוש קיזאי, פרוש מדוכיא, פרוש מה חובתי ואעשנה, פרוש מאהבה, פרוש מיראה.

פרוש שיכמי - זה העושה מעשה שכס. ²

פרוש נקפי - זה המנקיף את רגליו. ³

פרוש קיזאי - א"ר נחמן בר יצחק: זה המקיז דם לכתלים, ⁴

פרוש מדוכיא - אמר רבה בר שילא: דמשפע כי מדוכיא. ⁵

פרוש מה חובתי ואעשנה ... ⁶

פרוש מאהבה, פרוש מיראה ⁷ ... אמר רב נחמן בר יצחק: דמטמרא מטמרא, ודמגליא מגליא, בי דינא רבה ליתפרע מהני דְּחָפוּ גוּנְדִי. ⁸

אמר לה ינאי מלכא לדביתיה: אל תתיראי מן הפרושין ולא ממי שאינן פרושין, אלא מן הצבועין שדומין לפרושין, שמעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס. ⁹

נוסח הירושלמי מסכת ברכות פרק ט הלכה ה – לא כולם שליליים

עשה מאהבה ועשה מיראה עשה מאהבה שאם באת לשנוא דע כי אתה אוהב ואין אוהב שונא ... שבעה פרושין הן: פרוש שיכמי. ופרוש ניקפי. ופרוש קיזאי. פרוש מה הנכיי. פרוש אדע חובתי ואעשנה פרוש יראה פרוש אהבה. פרוש שיכמי טעין מצוותא על כיתפא, ¹⁰ פרוש ניקפי אקיף לי ואנא עביד מצוה, ¹¹ פרוש קיזאי עביד חדא חובה וחדא מצוה ומקזז חדא בחדא, ¹² פרוש מה הנכייא מאן דאית לי מה נא מנכי עביד מצוה, ¹³ פרוש אדע חובתי ואעשה הי דא חובתה עבדית דאעבד מצוה כוותה. ¹⁴

פרוש יראה כאיוב, פרוש אהבה כאברהם. אין לך חביב מכולם אלא פרוש אהבה כאברהם. ¹⁵

מחלקי המים

¹ המשנה במסכת סוטה פרק ג משנה ד מסיימת במשפט הבא: "חסיד שוטה ורשע ערום ואשה פרושה ומכות פרושין הרי אלו מכלי עולם", ועל כך באה ברייתא זו שמפרטת את שבעה מיני הפרושים שהם בבחינת 'מכה', מְכָלִי או מְבָלִי עולם.

² רש"י שם: "שְׂמְלוּ שלא לשם שמים אף זה מעשיו להנאתו שיכבדוהו בני אדם ולא לשם שמים".

³ רש"י שם: "מהלך בשפלות עקב בצד גודל ואינו מרים רגליו מן הארץ ומתוך כך מנקף אצבעותיו באבנים", וכל זה על מנת להיראות צנוע ועניו (שטיינזלץ שם).

⁴ שטיינזלץ שם: "מתוך שעוצם עיניו, לכאורה מתוך פרישות וצניעות, ומתוך כך מכה ראשו בכותל, וזב ממנו דם".

⁵ רש"י שטיינזלץ שם: שהולך כפוף כמו הבוכנה שבתוך העלי (החלק התחתון של העלי או תחתית המכתש?)

⁶ הגמרא שואלת שם שלכאורה זו אמירה חיובית, והיא מתקנת שהפרוש אומר: איזו עוד חובה יש לי לעשות, שזה נשמע כאילו כבר קיים את הכל ומחפש אילו עוד מצוות ומעשים טובים אני יכול לעשות.

⁷ שמקיים את המצוות מאהבת שכון או מיראת העונש. על זה מקשה הגמרא שאין זה דבר שלילי שהרי קיים הכלל: "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". ולפיכך באה להלן תשובתו של רב נחמן בר יצחק.

⁸ תרגום: הנסתר – נסתר והגלוי – גלוי. בית הדין הגדול (שבשמים) יפרע מהלובשים גלימות של פרושים ומתחזים כפרושים. ראו פירוש רש"י שם: "הנסתרות נסתרות מבני אדם והגלויות גלויות. ומכל מקום, לבית דין הגדול כולם גלויות והוא יפרע מן המתכסים בטליתות ומראין עצמן כפרושין ואינן פרושין".

⁹ סוף הסוגיה שם הם דברי אלכסנדר ינאי לשלומציון אשתו ערב מותו: "אל תתיראי מן הפרושין ולא ממי שאינן פרושין, אלא מן הצבועין שדומין לפרושין, שמעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס". ראו דברינו [בין זמרי לפנחס](#) בפרשת פנחס.

¹⁰ מראה לבריות שהוא טעון מצוות על כתפו.

¹¹ כשבאים לבקש ממנו דבר מה הוא דוחה בטענה שהוא עוסק במצוות.

¹² עושה חשבון המצוות והעבירות שלו ומקזז אותם.

¹³ פירוש פני משה: "מהמיעוט שיש לי איזה דבר מה, אנא מנכה לעשות ממנה מצוה?".

¹⁴ פירוש פני משה: "הגידו לי איזו עבירה עשיתי ואעשה מצוה כנגדה. וכולן להתראות ולהתגדר בהן".

¹⁵ התלמוד הירושלמי מבין את שבעת הפרושים בשונה מהבהלי ומביא את הברייתא בהקשר אחר לגמרי. לא כולם שליליים. העושה מיראה ובוודאי העושה מאהבה הוא פרוש חיובי. ראו דברינו [עשה מאהבה עשה מיראה](#) בפרשת עקב. והרוצים להרחיב במכות פרושים מוזמנים לעיין בירושלמי סוטה ג ד על העצה ליתומים לקפח את כתובת האלמנה ובירושלמי פאה ח ז איך תלמידיו של רבי ניסו למנוע ממנו לתת מעשר עני לתלמיד נזקק. וכל זה לצד "חסיד שוטה ורשע ערום" שבמשנה (הערה 1 לעיל).